

Отримано: 11 лютого 2014 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2014 р.

Прийнято до друку: 2 березня 2014 р.

e-mail: nataliiagagina@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5403-9221>

e-mail: lena@kilko.name

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1729-4864>

DOI: 10.25264/2519-2558-2024-21(89)-173-176

Гагіна Н. В., Лось О. В. Методи неформального та інформального навчання в іншомовній освіті. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 21(89). С. 173–176.

УДК: 378.147:811

Гагіна Наталія Вікторівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Лось Олена Вікторівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

МЕТОДИ НЕФОРМАЛЬНОГО ТА ІНФОРМАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ

У статті йдеться про неформальне та інформальне навчання як альтернативні види освіти, що посилюють формальне навчання та якість підготовки фахівців. Автори розглядають сучасні методи неформального та інформального навчання іноземної мови, що можуть бути успішно інтегровані в формалізований освітній процес. У статті уточняється зміст понять, з'ясовуються ключові ознаки всіх видів навчання, висвітлюється ефективність вивчення іноземної мови в неформальному та інформальному контекстах. Проаналізовано доцільність використання методів неформального та інформального навчання в іншомовній освіті. Активні та інтерактивні методи, а саме мозковий штурм, дискусія, ігровий, проєктний та проблемний методи, моделі та технології кооперативного навчання, сторітелінг, драматизація, залучають студентів до комунікативно спрямованої діяльності, експерієнційного набуття знань, вмінь та навичок, виявляються ефективнішими за традиційні. Описано досвід використання сторітелінгу та драматизації, які розширюють словниковий репертуар, уможливають швидку асиміляцію мовних структур, моделей поведінки, правильної вимови та інтонації. Також розглянуті сучасні методи шедоуінг (Shadowing) та бадінг (Buddying), що поширені в неформальному та інформальному навчанні. Метод шедоуінгу полягає в прослуховуванні та одночасному повторенні тексту разом із носієм мови. Метод бадінгу передбачає партнерську взаємодію, коли одна сторона ділиться знаннями, а інша їх отримує. Широкий вибір методів, технологій, форм організації неформального та інформального навчання має потужний освітній потенціал та урізноманітнює формальну освіту. Автори наголошують на необхідності більш тісної інтеграції всіх видів освіти, розробки прозорих механізмів валідації, адаптованих для різних спеціальностей.

Ключові слова: формальне, неформальне, інформальне навчання, іншомовна освіта, активні методи, іноземна мова.

Nataliia Gagina,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Chernihiv Polytechnic National University
Olena Los,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Chernihiv Polytechnic National University

METHODS OF NON-FORMAL AND INFORMAL LEARNING IN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

The article deals with non-formal and informal learning as alternative types of education that enhance formal education and the quality of professional training. The authors examine modern methods of non-formal and informal foreign language teaching that can be successfully integrated into the formalized educational process. The content of the concepts is specified, the key features of all types of learning are determined, the effectiveness of learning a foreign language in non-formal and informal contexts is explained. The expediency of using non-formal and informal learning methods in foreign language education is analyzed. Active and interactive methods such as brainstorming, discussion, game, project and problem-based methods, cooperative learning models and technologies, storytelling, dramatization engage students in communicative activities, experiential acquisition of knowledge and skills, and are proved to be more effective than traditional ones. The authors describe the experience of using storytelling and dramatization, which expand the vocabulary repertoire, enable rapid assimilation of language structures, behavioral patterns, correct pronunciation and intonation. The modern methods of shadowing and buddying, which are common in non-formal and informal learning, are also studied. The Shadowing method lies in listening and repeating the text simultaneously with a native speaker. The Buddying method involves partnership interaction, when one party shares knowledge with the other party. A wide range of methods, technologies and forms of organizing non-formal and informal learning has a powerful educational potential and diversifies formal education. The authors emphasize the need for closer integration of all types of education, development of transparent validation mechanisms adapted to different specialties.

Keywords: formal, non-formal, informal learning, foreign language education, active methods, foreign language.

Актуальність дослідження. Впродовж останніх десятиліть питання розвитку та взаємодії різних видів освіти набуває ключового значення в системі вищої освіти України. Надання більшої вагомості неформального та інформального навчання з метою посилення традиційної освітньої системи постає важливим завданням у сучасних умовах. Неформальне та інформальне навчання як додаткові складники системи та альтернативні види освіти потребують всебічного вивчення задля удосконалення якості підготовки фахівців, зокрема в іншомовній освіті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання неформальної освіти в контексті національної освіти дорослих як складової навчання впродовж життя досліджують О. Аніщенко, О. Василенко, Л. Лук'янова, Н. Павлик, С. Прийма,

Н. Сулаєва. Досвід щодо взаємодії формальної, неформальної та інформальної освіти висвітлено в працях Г. Коллі, Дж. Гарт, Ф. Готкінсона, Дж. Малком, Н. Плато, Є. Плотнікова та ін. Різні аспекти вивчення іноземної мови в неформальній та інформальній освіті розглядають С. Бабушко, Л. Гапон, Н. Закірова, Н. Сасенко, Л. Соловей, С. Яблоков.

Незважаючи на численну кількість досліджень у сфері формальної, неформальної та інформальної освіти, наразі бракує наукових праць та практичних наробок, які пропонують способи організації навчального процесу та методи ефективної інтеграції неформального та інформального навчання в формалізований процес вивчення іноземної мови.

Мета статті – розглянути сучасні методи неформального та інформального навчання іноземної мови, що можуть бути інтегровані в формальну освіту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення поставленого завдання необхідним вважаємо уточнення суті та ключових ознак формального, неформального та інформального видів освіти. Так, у Рекомендаціях Ради Європейського Союзу зазначено, що формальне навчання здійснюється в певному спеціально організованому та структурованому освітньому середовищі в системах загальної, професійно-технічної та вищої освіти та переважно спрямовується на отримання певної кваліфікації, яка підтверджується сертифікатом або дипломом (Council of the European Union, 2012). Зазначимо, що ключовими позитивними ознаками цього виду навчання є чітка послідовність здобуття освіти відповідно до встановлених національною системою рівнів; відповідність стандартам та структурованість освітніх програм, силабусів, системи оцінювання тощо; здійснення якісного освітнього менеджменту, здатного до інноваційної діяльності; надання освітніх послуг кваліфікованими дипломованими фахівцями; наявність послідовної державної підсумкової атестації на кожному рівні освіти; вимога до оновлення методичного супроводу навчальних компонент; завершення навчання присудженням офіційно визнаних сертифікатів, дипломів тощо.

Водночас згідно Статті 8. Закону України про освіту громадянин України реалізує своє право на освіту також шляхом неформального та інформального навчання. За законом неформальна освіта не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій (Про освіту: Закон України, 2017). Неформальне навчання відбувається шляхом різних видів запланованої діяльності з наявністю визначених навчальних цілей, часу, певної форми підтримки, міжособистісної взаємодії, спрямоване на опанування певних навичок і вмінь в межах професійних або суспільних курсів, тренінгів, коучінг навчання, онлайн освіти, корпоративного навчання, програм підвищення професійної кваліфікації, а отже виконує освітню, розвивальну й соціальну функції.

Так, серед основних ознак неформальної освіти науковці виокремлюють відсутність єдиних, певною мірою стандартизованих вимог до результатів навчальної діяльності, зорієнтованість на конкретні потреби та інтереси учасників, суб'єкт-суб'єктні відносини, що перебувають за межами державного регулювання, можливість доповнення здобутих раніше знань (Лук'янова, 2011). Наголосимо також на таких особливостях, як гнучкість системи щодо віку, початкового рівня знань, вмінь та навичок учасників, організації процесу, навчальних програм, вибору форм, методів, часу; можливість формування окремих професійних умінь; активний розвиток учасників навчального процесу, зумовлений потребою вдосконалення, перекваліфікації, кар'єрного зростання і т.д. й який виходить за межі формалізованої, почасти застарілої системи; залучення як державних, так і приватних установ для надання освітніх послуг, здатність до адаптації відповідно до швидкоплинних суспільних змін. Цей вид навчання не вимагає значного теоретичного підґрунтя та тривалої підготовки, є менш регламентованим та практично зорієнтованим.

Оволодіння людиною певним досвідом, набуття знань та навичок, що інколи носить стихійний характер та відбувається в результаті повсякденної діяльності, пов'язаної з роботою, сім'єю або дозвіллям, не є організованим або структурованим з точки зору цілей, часу або навчальної підтримки, вважається інформальним навчанням. Воно може бути не завжди свідомим з точки зору того, хто навчається. Результатами інформального навчання можуть бути вміння або компетентності, сформовані або розвинені через власний життєвий, трудовий досвід, суспільно-корисну, культурну діяльність тощо. Так, прикладом інформального навчання може бути опанування іноземної мови під час подорожі або перебування в іншій країні (Council of the European Union, 2012). Інформальне навчання передбачає максимально вільний вибір часу, місця, способів, методів та освітніх ресурсів; задоволення нагальних особистісних потреб та інтересів; можливість швидкого отримання необхідних знань за допомогою широкого спектру інформаційних ресурсів, як-то електронних бібліотек, інтернету, соціальних мереж, нейромережі тощо; наявність мотивації та бажання отримати нові знання.

Теоретичні та емпіричні дослідження науковців (Mora, 2012; Cole, 2016; Kondo, 2012; Tragant, 2017) демонструють ефективність вивчення іноземної мови в неформальному та інформальному контексті. Отримані дані доводять позитивний вплив неформального та інформального середовища, як-то літніх мовних шкіл та таборів, короткострокового занурення в іноземне оточення під час перебування за кордоном, мобільних застосунків, а також автономного, самокерованого навчання високо мотивованих студентів на результати вивчення іноземних мов. Очевидно, що в неформальному та інформальному оточенні можуть бути задіяні такі освітні методи, засоби, форми організації, які нечасто застосовуються у формальній освіті, але видаються доволі ефективними для опанування іноземних мов. Активні та інтерактивні методи, за допомогою яких створюється можливість безпосереднього залучення студентів до практичної комунікативно спрямованої діяльності, експерієнційного набуття знань, вмінь та навичок у процесі взаємодії з іншими суб'єктами освітнього процесу, виявляються ефективнішими за традиційні. Використання мозкового штурму, дискусій, ігрового, проєктного та проблемного методів, моделей та технологій кооперативного навчання, сторітелінгу, драматизації активізує пізнавальну діяльність, розвиває когнітивну гнучкість, критичне мислення, творчий потенціал, вміння орієнтуватися в різних комунікативних ситуаціях.

Для нашого дослідження особливий інтерес представляють такі методи неформального та інформального навчання, як сторітелінг та драматизація. Вони викликають неабияку зацікавленість студентів, дозволяють комплексно формувати мовленнєві вміння, розвивати емоційну сферу особистості, реалізовувати власний потенціал при створенні освітнього продукту.

Інтерпретування автентичної іншомовної літератури, залучення до соціокультурного контексту через використання лінгвістичних маркерів соціальних зв'язків, фразеологізмів, говірок, діалектів, акцентів дозволяє набувати оригінальний позитивний лінгвістичний досвід у природний та невимушений спосіб. Власний досвід свідчить, що, попри усталену думку щодо недоречності такої діяльності у формалізованому контексті вищої освіти, за умови відповідного планування та реалізації методи сторітелінгу та драматизації розширюють словниковий репертуар, уможливають швидку асиміляцію мовних структур, моделей поведінки, правильної вимови та інтонації (Гагіна, 2022). Водночас спільна творча, експресивна діяльність підвищує мотивацію, усуває комунікативні бар'єри, покращує запам'ятовування, мінімізує невпевненість у користуванні мовою.

Застосування вищезазначених методів у формальному навчанні може викликати певні складнощі у викладача, що пов'язані з вибором відповідного навчального матеріалу, ретельного планування діяльності, незацікавленості з боку окремих студентів, визначення критеріїв оцінювання результатів, тому потребує ґрунтовної методичної підготовки і мотивації самого викладача.

Іншими сучасними методами неформального та інформального навчання, що успішно використовуються сьогодні в навчанні іноземних мов вважаємо шедоуінг (Shadowing) та бадінг (Buddying). Метод шедоуінгу, що був розроблений американським лінгвістом та поліглотом О. Аргуельсом, полягає в прослуховуванні та одночасному повторенні тексту разом із носієм мови. Таке занурення студентів у мелодіку іноземної мови, що вивчається, сприяє засвоєнню правильної вимови звуків, інтонації, утворенню нових когнітивних зв'язків та є природним способом вивчення мови. У наслідок такої тренувальної практики підсвідомо запам'ятовується нова лексика, граматичні форми, структура речення, що робить мовлення невимушеним, вільним, швидким.

Універсальність цього методу полягає в тому, що він є однаково дієвим як на початковому, так і просунутому рівні. Студентам-початківцям імітування автентичного мовлення дає змогу навчитися правильно артикулювати звуки, які відсутні або відрізняються в рідній мові, звикнути до іншої інтонації та ритму. На просунутому рівні студенти удосконалюють вимову, максимально наближаючи її до мовленнєвих патернів носіїв, звертаючи увагу на швидкість, наголос, варіативність вимови, акцент тощо. Варто наголосити також на користі цього методу в корегуванні вимови студентів із фосілізованими фонетичними помилками. Некоректна вимова може ставати на заваді якійсь комунікації, призводити до непорозуміння або викривленого сприйняття інформації. Тож необхідним вважаємо здійснення аудіозапису свого мовлення з метою подальшого аналізу, співставлення та виявлення розбіжностей та помилок. Систематичне використання методу шедоуінгу дозволяє досягти істотних результатів у вдосконаленні іншомовної компетентності.

Принагідно зазначимо, що попри широке використання цього методу в інформальному, самостійному навчанні, його потенціал залишається невикористаним у формальній освіті.

Одним із різновидів кооперативної навчальної діяльності, яка позитивно зарекомендувала себе в неформальному та в інформальному навчанні, є бадінг (Buddying), сутність якого полягає в «дружній» партнерській взаємодії, коли одна сторона ділиться знаннями, а інша їх отримує. Обмін новою інформацією, порадами, рекомендаціями відбувається на рівноправній основі. Іноді бадінг може розглядатися як неформальне керівництво, менторство, коучінг, коли більш досвідчена в певній сфері людина наставляє іншу, менш досвідчену. Таке партнерство передбачає декілька варіантів взаємодії під час вивчення іноземної мови. Так, наприклад, один студент може здійснювати підтримку іншого в опануванні певного мовного матеріалу, або обидва студенти обмінюються раніше набутими знаннями, в яких вони є експертами.

Успішний досвід використання такого способу побудови спільної навчальної діяльності продемонструвала Програма «Study Buddy», що була впроваджена в Університеті Даруссалам Гонтор в Індонезії. Вона була покликана допомогти студентам, які не склали комплексний іспит з англійської мови, залучивши до партнерського навчання тих студентів, що продемонстрували вищий рівень мовної компетентності під час іспиту. Програма тривала протягом чотирнадцяти тижнів і мала на меті удосконалити мовленнєві вміння аудіювання, говоріння, читання та письма. Було виявлено, що після участі студентів у Програмі «Study Buddy» спостерігалось суттєве покращення результатів з усіх видів мовленнєвої діяльності порівняно з вихідними показниками. Результати також продемонстрували, що учасники з обох сторін були надзвичайно вмотивовані та задоволені навчальною взаємодією, про що свідчить високий рівень відвідуваності (95%) та позитивні відгуки про програму (Sutisna Putri, 2022).

На нашу думку, використання подібного досвіду в формальній освіті для допомоги студентам, що відчувають труднощі у вивченні іноземної мови, є актуальним, дієвим, мотивуючим, і сприяє не тільки підвищенню академічних результатів, а й розвитку соціально важливих навичок взаємодії.

Висновки. Широкий вибір методів, технологій, підходів, форм організації, що існують сьогодні в неформальній та інформальній іншомовній освіті, має потужний потенціал, який варто залучати педагогам-практикам в освітній процес ВНЗ задля урізноманітнення та модернізації формальної освіти. Важливими завданнями вважаємо більш тісну інтеграцію всіх видів освіти, порівняння підходів до визнання результатів неформальної та інформальної освіти в світі, розробку прозорих механізмів валідації, адаптованих для різних спеціальностей. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні цього питання, зокрема в сфері навчання іноземних мов, з досвіду провідних європейських країн.

Література:

1. Гагіна Н. В., Лось О. В. Розвиток іншомовної комунікативної компетентності студентів філологічних спеціальностей методами активного навчання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог, 2022. Вип. 16 (84). С. 94-98.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Лук'янова Л. Б. Неформальна освіта дорослих: проблеми і перспективи. *Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український, українсько-польський щорічник*. 2011. № 1(13). С. 327-333.
4. Cole J., Vanderplank R. Comparing autonomous and class-based learners in Brazil: Evidence for the present-day advantages of informal, out-of-class learning. *System*. 2016. № 61. P. 31-42.
5. Kondo M., Ishikawa Y., Smith C. & others. Mobile Assisted Language Learning in university EFL courses in Japan: developing attitudes and skills for self-regulated learning. *ReCALL*. 2012. № 24(2). P. 169-187.

6. Mora J. C., Valls-Ferrer M. Oral Fluency, Accuracy, and Complexity in Formal Instruction and Study Abroad Learning Contexts. *TESOL Quarterly*. 2012. № 46(4). P. 610–641.
7. Council of the European Union. Council Recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning 2012/C 398/01. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012H1222%2801%29>.
8. Sutisna Putri N., Indah Nuraini E. Study Buddy: An English Training Program for College Students Who Failed Their English Comprehensive Exam. *KnE Social Sciences*. 2022. № 7(7). P. 177–184.
9. Tragant E., Serrano R., Llanes A. Learning English during the summer: A comparison of two domestic programs for pre-adolescents. *Language Teaching Research*. 2017. № 21(5). P. 546–567.

References:

1. Gagina, N. V., Los, O. V. (2022). *Rozvytok inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv filolohichnykh spetsialnostei metodamy aktyvnoho navchannia* [Development of foreign language communicative competence of philology students by means of active learning methods]. *Scientific notes of Ostroh Academy National University, Philology Series*, 16 (84), 94–98.
2. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. №2145-VIII. [On Education : Law of Ukraine, September 5, 2017. №2145-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Lukyanova, L. B. (2011). *Neformalna osvita doroslykh: problemy i perspektyvy* [Non-formal adult education: problems and prospects]. *Professional Education: Pedagogy and Psychology: Polish-Ukrainian, Ukrainian-Polish Annual*, 1(13), 327–333.
4. Cole, J., & Vanderplank, R. (2016). Comparing autonomous and class-based learners in Brazil: Evidence for the present-day advantages of informal, out-of-class learning. *System*, 61, 31–42.
5. Kondo, M., Ishikawa, Y., Smith, C., Sakamoto, K., Shimomura, H., & Wada, N. (2012). Mobile Assisted Language Learning in university EFL courses in Japan: developing attitudes and skills for self-regulated learning. *ReCALL*, 24(2), 169–187.
6. Mora, J. C., & Valls-Ferrer, M. (2012). Oral Fluency, Accuracy, and Complexity in Formal Instruction and Study Abroad Learning Contexts. *TESOL Quarterly*, 46(4), 610–641.
7. Council of the European Union. (2012). Council Recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning 2012/C 398/01. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012H1222%2801%29>.
8. Sutisna Putri, N., & Indah Nuraini, E. (2022). Study Buddy: An English Training Program for College Students Who Failed Their English Comprehensive Exam. *KnE Social Sciences*, 7(7), 177–184.
9. Tragant, E., Serrano, R., & Llanes, A. (2017). Learning English during the summer: A comparison of two domestic programs for pre-adolescents. *Language Teaching Research*, 21(5), 546–567.